

בסוף השאלה כשדן בענין טיול במכוננית, ולא בטיול באוטובוס לסכרת הבית יוסף וכמנהג הספרדים.

ואסיים בברכה מעין הפתיחה שחיבה יתירה נובעת לכת"ר על באר הטהרה, לפי שהשכיל לבאר היטב דיני טהרת בנות ישראל.

הטיול, הדברים אמורים בטיול במכוננית פרטית, כטיול פרטי מיוחד שבין איש לאשתו, ואכן בטיול זה הסברא להחמיר, אפי' הוא לפנים והיא מאחור כדוגמת השאלה בתרומת הדשן, אבל באוטובוס שאין בו קריכות דעת וחיבה של יחוד והתבודדות כבטיול פרטי, אין איסור גם לדעת המחמירים בסכרת הבית יוסף, ואם יש מקום להערה זו היא

סימן מט.

בדין גר קטן שמחה על הגיור

וקבלת מצוות. ועתה באתי לציין מקור הדברים בקצרה.

תשובה לר"מ בישיבה,

א.גר קטן שגויר ע"י אביו ואמו, אם יכול למחות

בשו"ע יו"ד סי' רס"ח סעיף ז' פסק מרן, וז"ל "עכ"ם קטן אם יש לו אב יכול לגייר אותו, ואם אין לו אב ובא להתגייר, או אמו מביאתו להתגייר, בית דין מגיירין אותו, שזכות היא לו וזכין לאדם שלא בפניו, בין קטן שגיירו אביו בין שגיירוהו בית דין יכול למחות משיגדיל ואין דינו כישאל מומר אלא כעובד כוכבים". ובסעיף ח' שם כתב, "כד"א בשלא נהג מנהג יהדות משהגדיל, אבל נהג מנהג יהדות משהגדיל שוב אינו יכול למחות". והנה למרות שמרן עצמו חילק בין גר קטן שאביו מגיירו, לבין גר שאמו מגיירתו שמתבלין אותו על דעת בית דין ולא על דעת האב, הדגיש במפורש שבשניהם אם הגדילו הקטנים יכולים למחות, ואע"פ שמצינו חילוק בגמרא שאביו ואמו המביאים אותו זכות גמורה היא, ואינו דומה לגר קטן שזכות היא לו. אולם החתם סופר ביו"ד סי' רנ"ג כתב שכל שנתגיירו עמו אחד מאבותיו, כיון שזכות גמורה היא לו, גם בהגדיל אינו יכול למחות, וכיסס דבריו על דברי הרי"ף שם, וכתב שגם בדעת הרמב"ם נראה כן שבפ"ג מהל' איסורי ביאה הביא הדין שגר קטן מתבלין אותו על דעת בית דין, ולא הביא ההלכה שכשהגדילו יכולים למחות, ורק בפ"י מהל' מלכים הביא הדין שיכולים למחות, כיון שבהל' איסורי ביאה מיירי בקטן שאביו ואמו מביאים אותו להתגייר וזכות גמורה היא לו,

בדבר שאלתו שנדברנו בטלפון, אודות תלמיד שנתגייר בקטנותו יחד עם אמו, וכאשר נודע לו על כך לראשונה בגיל חמש עשרה, אמר שאינו רוצה בגירות, וכך גם הודיע לכב'. ונפשו בבקשתו לדעת מה מעמדו, אם דינו כגוי או כיהודי לכל דבריו.

היות ומדובר בבן למשפחה דתית שומרי תורה ומצוות, והנער לומד כיום בישיבה, הבהרתי לכב' על אתר שלמרות ההלכה שגר קטן שמתבלין אותו על דעת בית דין, אם הגדיל יכול למחות ודינו כגוי, בנידון דידן, אין להקל מעליו עול מצוות, ויש להחמיר עליו כיהודי לכל דבריו. זאת משום שהחתם סופר פסק להלכה שבאביו ואמו הכיאוהו להתגייר, זכות גמורה היא לו, וגם אם הגדיל אינו יכול למחות, ואע"פ שאין כן דעת השו"ע, כיון שדבריו מבוססים על שיטות ראשונים, יש לחוש לדבריו לחומרא, ובפרט בנידון דידן שמיחה הנער בגיל חמש עשרה, לאחר שנהג מנהג יהדות בגדלותו, לדעת רוב הראשונים הגירות הושלמה, ושוב אינו יכול למחות, לכן ברור שלחומרא יש להחשיבו כיהודי. אולם השאלה היא האם צריך לחשוש לחומרא שהמתאה ביטלה הגירות ודינו כגוי לכל דבריו, ויצטרך לעבור שוב גירות כדי לצאת מכל ספק. כיון שמדובר בשאלה חמורה הנוגעת לגורל הנער ולמעמדו, נכון להחמיר לגיירו מחדש, אולם נראה שאין צורך במילה, ויש להסתפק לחומרא בטבילה בפני בית דין

דין או אביהם, אבל אם היו קטנים מאד, ולא זכרו דבר ממה שגיירו, ואח"כ כשהגדילו נודע להם הדבר, יכולים למחות אף אחר שנהגו דת יהודית כמה שנים, כל זמן שלא ידעו מגירות, וא"כ נאמרו הדברים להלכה ע"י שני פוסקים אחרונים, ומקור הדברים מבואר להדיא במהרש"ל. ונראה שהדברים אמורים רק לחומרא ולא לקולא, לפי שלדעת הרבה ראשונים נראה שאם נהגו מנהג יהדות בגדלותם, גם אם לא נודעה להם הגירות, יש בזה גמר הגירות, ואינם יכולים למחות, כפי שנבאר.

על דברי הגמ' בכתובות י"א. "כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות", שואלים התוס' ד"ה לכי גדלה, והלא מדובר בנערה בת קנס, וא"כ גדולה היא, ותירצו בתוס' "ומפרש ר"י לכי גדלה ונהגה מנהג יהודית". ובתוס' ישנים שם הקשו, "וקשה א"כ מתי תדע שעת המחאה דהא בקטנות אינה יכולה למחות, וי"ל כגון שהתחילה מנהג גיות יום לפני גדלותה, וכן נהגה יום או יומים לאחר גדלותה". ואם כדברי הרש"ל, מה שאלת התוס' הרי כל עוד לא אמרו לה שהיתה גויה ונתגיירה לעולם יכולה למחות, ומוכח שהבינו הראשונים הנ"ל דברי הגמרא כפשוטם, שדין המחאה הוא רק בשעה ראשונה שגדלה, או עד שנהגה בגדלותה מנהג יהודית.

וז"ל הרא"ש שם, "אמר רב יוסף אם הגדילו יכולים למחות קודם שראינום שנהגו מנהג יהודית, אבל מיום שראינום מקיימי מצוות שוב אין יכולים למחות", עכ"ל. ואם כדברי המהרש"ל מה שראינום מקיימי מצוות עדיין אין זה ראייה, כל עוד לא נודיע להם על גיותם.

וזה לשון הר"ן שם, "וכ"ת מדקאמר אם הגדילה יכולה למחות אלמא מבואר דקטנות לאו מחאה היא, וכיון שאמרינן משהגדילה אינה יכולה למחות היאך אפשר לצמצם שתמחה מיד שתגדיל, ויש לומר נהי דמחאה דקטנות לאו מחאה היא לענין שאם נתרצית אח"כ אין מחאתה כלום, אפ"ה מהני לענין דלאחר שהגדילה תעמוד במחאתה. אי"נ דכי אמרינן מיד שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה היינו שנהגה בדת משה ויהודית". ומפורש בדבריו שהמחאה היא רק בשעה שגדלה ולא אח"כ, ולתירוץ הראשון גם אם

אבל בהל' מלכים מיירי שבי"ד מטבילין אותו, ועל כן אם הגדיל יכול למחות. והוסיף שם שכך ראה בחבל ראשונים, בשיטה מקובצת כתובות י"א שרק כשאין אבותיו מביאים אותו להתגייר יכול למחות, וסיים שם לאחר שמנה הראשונים, וז"ל "א"כ אין ספק דהכי הלכתא ולכן צריך לברך" (וכוונתו לברך ברכת הטבילה). ואם כי החתם סופר חלק בזה במפורש על דעת השו"ע, מ"מ היות וכתב שאין לו ספק דהכי הלכתא, יש לחוש לדבריו לחומרא, ולחשוש לדעת הראשונים, שמחאה לא מועילה באביו ואמו מביאים אותו להתגייר, ועיין בשו"ת בית יצחק אהע"ז סי' ק"ט שדן בדברי החתם סופר והביא ראיות וביסס דבריו.

ב. כשנהגו מנהג יהודים בגדולתם

והנה בנידון דידן המחאה היתה בגיל חמש עשרה ועד אז נהג מנהג יהדות בבית ובישיבה, וא"כ הרי אינו יכול שוב למחות כמבואר בשו"ע שם סעיף ח, ע"פ דברי הגמרא, אולם יש לדון בדבר שהרי בנידון דידן נהג מנהג יהדות משום שלא ידע כלל שהיה גוי, ויש לו הזכות למחות, ובשעה ששמע הרי מחה. וראיתי בשו"ת אגרות משה יו"ד סי' קס"ב שכתב שאם הקטן כשהגדיל לא ידע כלל מגירותו, יכול למחות בשעה שיודע, וע"ש שהביא ראיה לדבריו מהסוגיא בכתובות י"א, ואח"כ דחה הראיה משם, ושוב כתב שנראים הדברים גם מסברא, שהרי מה שנהג מנהג יהדות הוא משום שחשב שחייב הוא כיהודי. וכן ראיתי בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' צ"ט שכתב כך מסברא, וכתב שצריך להודיע לכל גר קטן על גירותו בגיל שלש עשרה, שאם לא כן יוכל למחות בגדלותו, ויבא הדבר לידי מכשול. והוסיף שם סברא שאם נהג מנהג יהדות מבלי לדעת על גירותו, הוי כקבלת מצוות בטעות, ועדיין לא נגמרה הגירות, לפי שהמצוות שעשה כיהודי גמור היו בטעות, וע"ש שהביא את תשובת האגרות משה כאסמכתא לדבריו. ופלא על שני הפוסקים שחיפשו ראיות לסברתם, ולא הביאו את דברי המהרש"ל ביס של שלמה בכתובות על אתר, שכתב בפירושו הסברא הנ"ל, וז"ל שם בסי' ל"ה "ונראה דהא דהגדילר יכולים למחות, היינו שנודע להם שגיירו אותם הבית

כשגדלו שעה אחת ולא מיחו שוב אין יכולין למחות, דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות שהיתה בגופם ואין חסרים אלא קבלת מצוות, ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה, עכ"ל. והיינו שלשיטת תוס' החסרון בגר קטן שהטבילה על דעת בית דין, הוא לא במילה וטבילה שנעשתה לזכותו, אלא בקבלת המצוות שאינו יכול לקבל כל עוד הוא קטן שאינו חייב ואין בו דעת, ויש צורך לחכות עד שיגדיל להשלים הגירות בקבלת מצוות, וכשיגדיל יקבל מצוות, ואם ימחה הרי גילה שלא היתה קבלה. ומסתבר לשיטה זו שאכן לא מספיק שיגדל, אלא כשיטת תוס' שהובא בשטמ"ק שיודיעוהו במפורש המצוות בכדי שתיקרא קבלה, ולמרות שכתבו התוס' בפרק בן סורר ומורה "ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה", לשון המורה שעצם קיום המצוות גם מבלי הידיעה היינו קבלה, עכ"פ מסתבר שזו הסברא בדברי התוס' בשטמ"ק שצריך להודיע המצוות כדי להשלים הגירות מטעם הודעת המצוות, ועל כן גם מועילה מחאה, לפי שאין בגירות קטן קבלת מצוות.

אולם על דברי תוס' אלה חולקים הראשונים, וס"ל שבגר קטן אין צורך בהודעת מצוות, ואין זה מעכב הדין של הגדילו יכולים למחות. וז"ל הריטב"א בסוגיא שם "וא"ת היאך מטבילין אותו והא גר בעלמא בעינן שיודיעוהו קלות וחמורות, וי"ל דההיא למצוה ולא לעכב, והכא דלאו בר הודעה הוא אינו מעכב". ומפורש בדבריו שאין צורך בהודעה. ואמנם ביארו האחרונים כוונת הריטב"א שרק הודעת המצוות אינה מעכבת, אבל עצם הקבלה מעכבת, ואם אינו רוצה לשמור מצוות אינו גר כלל, (ועיין בחמדת שלמה ה"ד בפתחי תשובה שם). עכ"פ ס"ל להריטב"א שאין כל צורך בהודעה בגדלותו כלל, והקבלה נעשית עם הגירות, מדין זכין דהוי זכות גמורה, ובודאי קיבל.

וזה לשון השיטה ישנה בשטמ"ק שם "ואע"ג שצריך קבלה, הני מילי היכא דאפשר, אבל בקטן לא אפשר". ואין לתמוה היאך קיימת גירות מבלי כל קבלת מצוות, שהרי קטן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, הנחשב גר בטבילת אמו, לכו"ע כשהגדיל אינו יכול למחות, והרי לא קיבל מצוות, אלא שזכות גמורה היא לו ואין צורך בקבלה. וכמו כן מצינו בעבד כנעני שמשחרר, שנעשה גר עם שחרורו, ועובר הגירות מבלי כל קבלת מצוות באופן

לא נהגה מנהג יהדות, אם לא מיחתה שוב אינה יכולה למחות. וקשה לומר שהדברים אמורים רק כשידעו מעיקרא בגירותם, שהרי הקשו על דברי הגמ' ותייצו כך, ובגמ' אין שום הכרח דמיירי בגר שידע על גירותו. ועיין בשיטה מקובצת שבשאלה זו עסקו הרשב"א הריטב"א הרא"ה והראב"ד, והביאו השיטות להלכה שיכולה למחות רק בגדלותה, ולאחר שנהגה בדת יהודית משגדלה.

ג. אם צריך להודיע לגר בגיל י"ג על הגירות

ואמנם בשטמ"ק הביאו דברי התוס' בשאלה זו, וז"ל "והתוס' פירשו כגון שהודיעוהו לאחר שגדלה והזהירוהו על המצוות, ובאותה שעה יש לה למחות, אבל אם לא הודיעוהו ודאי יכולה למחות עד שיודיעוהו".

ומדבריהם נראה כסברת האגרות משה והמנחת יצחק שצריך להודיע לקטן כשיגדל על גירותו, ורק אז אם לא מחה שוב אינו יכול למחות וכדברי המהרש"ל. אולם סברת התוס' שיטת יחיד היא, והביאוהו הרשב"א הריטב"א והמאירי שם ודחאוהו, וכתבו כסברת הראשונים שהזכרנו שאפשרות המחאה היא רק לכי גדלה כלשון הגמרא, או כל עוד לא התנהגה מנהג יהדות בגדלותה.

והנה הרמב"ם והשו"ע לא הזכירו הלכה זו שצריך להודיע לגר שנתגייר, או להודיעו ולהזהירו על המצוות כשיגדיל, כלשון התוס'. השו"ע פסק "שאם נהג מנהג יהדות משהגדיל שוב אינו יכול למחות", ומלשונו משמע שפסק כתוס' בסוגיין, ולא כתוס' שבשטמ"ק, שצריך להודיעו כשיגדל. וברמב"ם גם לא הוזכר שצריך שינהג מנהג יהדות משיגדיל, אלא רק הדין משהגדיל שוב אינו יכול למחות, וכלשון הגמ' "לכי גדלה". וסברתם עולה בקנה אחד עם שיטת התוס' ישנים שרק כשגדלה יכולה למחות, ומשגדלה נגמרה הגירות, אם לא מחתה, גם אם לא נהגה מנהג יהודית.

והנה דברי התוס' בשטמ"ק הם כשיטת התוס' בסנהדרין בפרק בן סורר ומורה, שכתבו וז"ל "ואע"ג דאמרינן בכתובות הגדילו יכולין למחות, הא אמרינן

אישי, כיון שקבלת הבעלים חלה עליו בעל כרחו. וה"ה גר קטן שטובל על דעת בית דין, שכ"ד נעשין לו כאב, וכבעלים על אמונתו. (ועיין מה שכתבנו בזה בבנין אב ח"א סי' מ"ב).

ד. בירור שיטות הראשונים בזה

ונראה ששלש השיטות בראשונים בפירוש "לכי גדלה שוב אינה יכולה למחות", יש בהם לבאר את הצורך בגדלות להשלים הגירות, וכיצד המחאה מבטלת גירות הקטן על דעת בית דין. ראשונה שיטת התוס' שם שהגירות נשלמת ממש עם גדלות הגר, וזכות המחאה היא רק לפני הגדלות, ותוך כדי הכניסה לגדלות, וזו גם סברת הר"ן באחד התירושים שם. לשיטה זו הגירות וכל הליכיה הושלמו על דעת בית דין לפי שזכות גמורה היא וזכין לאדם שלא בפניו, רק כיון שאין זכיה לקטן כשאלת התוס', ואין שליחות לקטן, ועדיין אינו גר מן התורה, הגירות מושלמת רק בשעה שהגר גדול, ואז מעשה בית דין חל מדין זכיה ושליחות, ועל כן אם מחה אי אפשר לזכותו בעל כרחו, אולם אם לא מחה, גם אם לא נהג מנהג יהדות, לכשיגדל שוב אינו יכול למחות, שהגירות חלה כזכות גמורה, שזכין לאדם שלא בפניו.

דעת התוס' ורוב הראשונים שגר קטן משהגדיל יכול למחות ואם נהג מנהג יהדות אינו יכול למחות, וכל עוד לא נהג מנהג יהדות גם אם הגדיל יכול למחות, משום שהגירות הלה מדין זכין לאדם שלא בפניו, אולם זכות זו אינה זכות גמורה, לפי שאם לא ינהג מנהג יהדות אין זכות, על כן כשיגדיל יתברר אם אכן זכות גמורה היא לו, שאם נהג מנהג יהדות הוכיח שזכות היא לו והוכיח שהגירות גמורה, ושוב אינו יכול למחות, ואם לא נהג מנהג יהדות הוכיח שזכות בית הדין להטבילו היתה טעות מעיקרא, ודינו כגוי לכל דבריו, ולסברת התוס' הגירות כל עוד הגר קטן, חסרה הודעת מצוות, ורק כשיגדיל יש להודיעו המצוות ולהשלים הגירות. ולפי"ז רוב הראשונים ס"ל שלא כהתוס' בזה.

ונראה בזה לבאר גם דברי החתם סופר שחילק בין אביו הביאו להתגייר שזכות גמורה היא לו, למי שהתגייר על דעת בית דין, שרק במי שהתגייר על דעת בית דין אם הגדיל יכול למחות, אבל אם אביו מביאו, זכות גמורה היא לו ואינו יכול למחות. וכתב החתם סופר בתשובתו שם שחבל ראשונים בשטמ"ק סוברים כן, ופלא הוא שבשטמ"ק לא נזכרו ראשונים בזה, אדרבא הוכא בשטמ"ק דעת הרשב"א והריטב"א שסברתם הפוכה מזה, ובכל ענין הגדילו יכולים למחות, ונראה שכוונתו לאותם ראשונים הסוברים שסיבת המחאה היא לברר שאין זו זכות גמורה. והנה בדין זכין לאדם שלא בפניו, כשהזכות גמורה כתב המחנה אפרים בהל' זכיה ומתנה שגם אם יגלה דעתו אח"כ שאינו רוצה בזכות, אנן סהדי שבזמן הקנין זכות היא לו, ולא תועיל מחאתו, ורק כשהזכות אינה גמורה תלוי הדבר בהסכמתו, וזה חילוקו של החתם סופר שהגמ' הכדילה בין זכות שאביו נתגייר עמו שהיא זכות גמורה, וזה שכתב שחבל ראשונים סוברים כן בשטמ"ק. לפי"ז בנידון דידן שהתלמיד נהג מנהג יהדות בגדלותו, גם אם לא הודיעוהו שהוא גר, לדעת רוב הראשונים שוב אינו יכול למחות.

ויש להוסיף שבנידון דידן התלמיד הנ"ל לא פרק עול, ועדיין מקיים מצוות למרות שהודיעוהו שהוא גר, ומחאתו באה עקב רצון שלא להתחייב במצוות, והנה כיון שיש צורך להחמיר עליו על פי הראשונים שהבאנו לעיל, וכדברי החתם סופר שבלאו הכי לא יפטר מעול מצוות לחומרא, הרי שמחאתו טעות היא, ברור שבמצב הקיים זכות היא לו להיות יהודי לכל דבריו, ומה שירצה למחות ולהיפטר למעשה לא יועיל לו דבר, ומידי ספק לא יצא, א"כ הגירות במצבו ודאי זכות היא לו, לפי שלחומרא לא ניתן לו ליהנות מהפקירא, וכיון שלא ידע שהמחאה לא תועיל כיום, הרי שמחה בטעות, ועצם זה שקיים מצוות היא גופא קבלת מצוות כדברי התוס', ואם יש מקום להחמיר הוא רק לסברת התוס' שאע"פ שכל הגירות נעשתה בקטנותו חסר בהודעת המצוות, וכשמחה אין כאן הודעה, וכיון שאין המחאה מועילה לו, הרי זו מחאה בטעות, ויש להודיעו הדבר שיחזור בו ויקיים מצוות.

והמחאה עוקרת הגירות למפרע, הרי שאין כאן מילה כלל, אלא מילה בטעות וצריך להטיף דם ברית, וע"ש שנטה לסברא שהמחאה מבטלת מעיקרא לגמרי את הגירות, ואין כאן מילה לשם גירות, ומצריך הטפת דם ברית לאחר המחאה אם בא להתגייר.

והנה מצאתי ראייה מפורשת לדברי המנחת חינוך ברשב"א הו"ד בשטמ"ק כתובות שם, וז"ל "והקשו המפרשים אמאי נקט מטבילין ולא נקט מלין, ותירץ הרשב"א דמילתא דשייכא בזכרים ובנקבות נקט. עוד תירץ משום דטבילה גמר מלאכתו היא דקיי"ל מל ולא טבל כאילו לא מל נקט מטבילין. עוד תירץ הרשב"א דרבנותא נקט טבילה משום דמילה דין הוא שתעלה כשיגדיל ויתרצה דישנה בעולם בשעת רצונו, אבל טבילה שהיה בשעה שלא בן דעת, ובשעה שנתרצה אינה בעולם אימא לא, שהרי מסופק בגירותו שהרי אם הגדיל יכול למחות קמ"ל. ואפשר דלהכי נקט טבילה משום דחשיבי זכות גמורה, אבל מילה כיון שמצטער לא חשיב זכות ולא שייך על דעת בית דין. ומיהו כיון שכבר מל אפילו הוי חובתו כבר יצא ידי מילה ושוב כשיטבילוהו הוי זכות ונגמרה מלאכתו על דעת בית דין שפיר, עכ"ל. והנה בתירוץ ראשון כתב לחלק בין מילה שהיא מציאות של התחלת גירות, לבין טבילה המועילה רק עד חלות הגירות, ולפי"ז בנידון דידן יש לחלק שלאחר שמיחה תועיל המילה ולא תועיל הטבילה, והרשב"א נשאר בתירוץ זה ואינו חוזר בו, ובהמשך דבריו כתב במפורש שגם מילה שחוב הוא לו ולא נעזרים בזה בדעת בית דין, כיון שנעשתה לשם מילה תועיל אחר כך. והסברא מחייבת כן, וכפי שכתב במנחת חינוך שם, שהרי במעשה המילה עדיין לא מקבל מצוות ולא מתחייב במצוות עד הטבילה ואעפ"כ חלה, משום שעצם המילה לשם יהדות היא חלק הליך הגירות ואפילו הדבר נעשה לחובתו תועיל טבילתו, ורק אם מל שלא לשם גירות צריך להטיף דם ברית.

ועיין בשו"ת הר צבי חיו"ד ובספר משפט שמואל להגר"ש ורנר זצ"ל, שהוכיחו שמילת נכרי לשם יהדות גם מבלי בית דין מועיל הגירות, ואין צריך להטיף דם ברית כיון שנעשתה לשם מילה אף שלא נעשתה לשם גירות, ויש להוכיח הדברים מהרשב"א הנ"ל.

ואם כן מסתברים הדברים שהבאנו לעיל, כיון שמדובר בשאלה חמורה הקשורה במעמדו בכל החיים על כל צעד ושעל, נכון להחמיר לצאת ידי ספק, ולחוש לשיטת התוס' שהגירות פקעה עם מחאתו גם אחר כך, וכסברת האג"מ והמנח"י הנ"ל, ונכון להחמיר להצריכו שוב גירות.

ה. אם צריך לשוב למול ולטבול לאחר המחאה

אולם גם אם נניח שהמחאה ביטלה כל הגירות לפי שלא היתה הגירות זכות לו, מכל מקום המילה שנעשתה על דעת בית דין, וכן הטבילה היו לשם יהדות, והועילו לזמנם כשהיה קטן, ולמרות שהתברר למפרע שלא היתה זכות, והגירות לא הועילה, עכ"פ יוכלו להועיל הטבילה והמילה שנעשו בקטנות, ואין כל צורך במילה וטבילה נוספים וכל שיש צורך הוא רק בקבלת עול מצוות מתודשת. והדברים מפורשים במנחת חינוך מצוה ב', וז"ל "ונ"ל פשוט שאם בית דין מלו גר קטן והטבילוהו כדינו ואח"כ כשהגדיל מחה ונעשה עכו"ם למפרע כמבואר בש"ס ורמב"ם פ"י מהלי' מלכים, אח"ז כשבא להתגייר אין צריך הטפת דם ברית, וגם ר"ת מודה דהוא גר, כי המילה עולה לו כיון שהיתה להכנסה בדת ישראל וז"פ, ואפשר שגם טבילה עולה לו כיון שנטבל לשם דת ישראל ואין צריך לטבול עוד הפעם כבא להתגייר, רק צריך קבלת מצוות כיון שהיה עד עתה עכו"ם וכא להתגייר, ובקטנותו לא קיבל מצוות ודאי צריך קבלת מצוות כדינו". וע"ש שכתב קודם לכן בדין מל ולא טבל כאילו לא מל, גם אם בין המילה לטבילה עברו שנים, ובמשך הזמן חזר בו מכוונתו להתגייר, אין כל צורך בהטפת דם ברית, והמילה תועיל לגירות לכשיטבול, וה"ה בנידון דידן, כפי שכתב שם "וזה פשוט".

אולם מה דפשיטא ליה להמנחת חינוך הסתפק בדעת כהן להגראי"ה קוק זצ"ל בסי' קנ"א, ותלה הדבר אם כשהגדילו ומיחו הקטנים הגירות נפסקה כמיגז גיזי הרי שאין צורך בהטפת דם ברית, אולם אם משהגדילו מיחו מתברר שחוב הוא להם

שלא קיבל עליו מצוות, והוי כמל ולא טבל שאינו גר, וא"כ ברגע שיקבל עליו עול מצוות מעיקר הדין תועיל גם הטבילה וגם המילה, עכ"פ כדאי להחמיר בדין טבילה לשוב ולהטבילו.

מכל האמור נראה לי שיש להסביר לתלמיד שלא כדאי לו למחות, כיון שלמעשה מחאתו לא תועיל לו לחומרא, והוא כיהודי לכל דבריו. ואעפ"כ לחומרא נכון שיטבילו אותו בפני שלשה ויקבל עליו עול מצוות, ואם לא ירצה יש להודיעו שאסור לו לנהוג כגוי ודינו כיהודי, ורק לחומרא עליו לקבל מצוות.

והנה בנידון דידן יש מקום לסברא שגם טבילה לא יצטרך, שהרי הוכחנו לעיל לשיטות רוב הראשונים שמחאתו בגיל ט"ו אינה מחאה, כיון שקיים מצוות לאחר שהגדיל, ויש לחוש לגורו, רק לסברת התוס' דס"ל שכל עוד לא היתה הודעת מצוות יכול למחות ואינו גר. והנה סברת תוס' שאעפ"פ שמילה וטבילה היו על דעת בית דין, אין יכול למחות נגד המילה והטבילה שחלו, לפי שחלו מדין זכין, שכשהיה קטן זו היתה זכות עבורו, ומה שאין הגירות מושלמת עד שיגדל הוא מטעם שעדיין לא היתה הודעת מצוות, ולא מטעם חסרון במילה או בטבילה, ולפי"ז אם מחה, הגירות אינה גירות כיון

סימן נ.

בענין טלאי בקלף המזוזה

בקלפים דקים ביותר, שכשרוצים לגרור הטעות, לרוב דקותו של העור, מתהווה חור באותו מקום.

ויש לדון האם אפשר לגרור, ולעשות טלאי באותו מקום ולכתוב עליו, או לא. ובהשקפה ראשונה נראה לפסול, שהרי נפסק להלכה בשו"ע יו"ד סי' רפ"ח ס"ד, שמזוזה הכתובה בשני עורות פסולה, וא"כ ע"י דיבוק טלאי, יש כאן מזוזה בשני עורות.

איברא דלענין ס"ת, כתב הרמ"א ביו"ד סי' ר"פ ס"א שהמנהג לכתוב על טלאי, ובשיירי קרבן ירושלמי מגילה י' ע"ב הקשה על הרמ"א, והרי דיבוק טלאי הוי ככותב בשני עורות כדף אחד, שפוסל גם בס"ת, והניח קושיא זו בצע"ג.

ויעויין ברש"ש מנחות ל"ג ע"א שישב קושיא זו, וכתב לדמות דין זה להא דמבואר בהלכות שופר, שאם דיבק שברי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר, פסול משום דשופר א' אמר רחמנא ולא ב' שופרות, ואפ"ה אם ניקב השופר וסתמו במינו כשר כמבואר באר"ח סי' תקפ"ו סעיף ז' וסעיף י', הרי מוכח דסתמת חור, לא חשיב כשני עורות, ע"ש.

ולכאורה יש לדחות ראייה זו, דלענין שופר, הדין הוא שבעינין שופר אחד, ולא ב' שופרות, ולכן אם

לכבוד

הרה"ג רבי פנחס טולידאנו שליט"א
מחבר ספר "הדר תפילין" ו"הדר מזוזה"
בני ברק

אחדשה"ט

כראוי, הנני לאשר קבלת ספרו החשוב "הדר מזוזה" וכמעשהו בראשון בהדר תפילין, כן עתה הידר במצות המזוזה בכיאר הלכותיה והדר הוא לכל חסידיו. תודה על שבשפלנו זכר לנו שהדפיס בספרו תשובתי בענין ריבוע התפילין, וכן שהזכיר דברינו באיזהו מקומן בהלכות ובציוני הספר. כמעשהו בראשון, שלח לי גם עתה בכואו עם הספר שאלה בענין הכשר מזוזה, ואגב חביבותיה גבן אמרתי אקום ואשנה פרק זה ואשיבנו דבר.

וזו שאלתו שאלת חכם שיש בה חצי תשובה, בענין טלאי אם פוסל במזוזה.

ישנם קלפים מסוימים שבעת הכתיבה עליהם, הדיו מחלחל ונספג בעובי הקלף עד קרוב לעברו השני, וכאשר נופלת טעות באמצע הכתיבה, ורוצים לגרור הטעות (באופן שאין חשש שלא כסדרן), אי אפשר לגרור הטעות ולתקנה, כיון שלא מן הנמנע הוא שיתהווה חור באותו מקום, וכן שכיח מאוד